

De draagkracht voorbij

Dit dossier is het resultaat van een samenwerking tussen MOS en Kleur Bekennen

kleur
BEKENNEN

kleur
BEKENNEN

Vanaf "World Overshoot Day" – dit jaar is dat op 23 september - leven we op ecologisch vlak 'boven onze stand'. Op die dag heeft de hele wereldbevolking voor dat jaar alle beschikbare natuurlijke hulpbronnen verbruikt die de natuur op één jaar tijd kan vernieuwen.

ECOLOGISCHE VOETAFDruk

Twee Canadese wetenschappers, Rees & Wackernagel, ontwikkelden een maat of indicator voor de mate waarin we het milieu belasten: de ecologische voetafdruk¹. Hij geeft de hoeveelheid grond weer die iemand gebruikt om te kunnen leven. De voetafdruk berekent hoeveel land er nodig is om alles wat we consumeren te produceren en om al het afval dat we veroorzaken te verwerken. We beschikken maar over één wereldbol, en die is niet oneindig. Er zijn grenzen aan de draagkracht van de aarde: er is maar een beperkte hoeveelheid landbouwgrond, olie- en watervoorraden kunnen uitgeput geraken, de lucht die we inademen, kan vervuilen. Bovendien leven we met meer dan 6 miljard mensen op onze planeet. We kunnen dus niet al het voedsel, de olie of het water voor onszelf houden. We moeten het delen met de miljarden andere mensen op de wereld.

EERLIJKE AARDEAANDEEL

Wanneer we de beschikbare gronden van de planeet op een eerlijke manier verdelen over alle inwoners én daarbij ook voldoende oppervlakte voorbehouden voor het behoud van de biodiversiteit, dan is een voetafdruk van 1,8 hectare per persoon voldoende om goed te leven. Dat noemen we het eerlijke aardeaandeel.

Een eerlijke ecologische voetafdruk per persoon is dus 1,8 ha. Een gemiddelde Belg heeft echter een voetafdruk van 5,6 ha en een inwoner van de Verenigde Staten doet daar nog een schepje bovenop met een gemiddelde voetafdruk van 10 ha. Daar staat tegenover dat de inwoners van Nigeria het moeten doen met amper 1,2 ha en de Indiërs zelfs met 0,8 ha per persoon. Het is duidelijk dat niet elk land en niet ieder individu evenveel bijdraagt aan de milieuproblemen waarmee we onze planeet opzadelen. Het zijn de rijke landen in het Noorden die 'op (te) grote voet leven'. Indien elke aardbewoner zou leven zoals wij in België, dan hebben we 3 planeten nodig. En die zijn tot nader order niet echt beschikbaar. Mensen elders op onze planeet moeten met veel minder rondkomen. De rijkdommen van de aarde zijn duidelijk ongelijk verdeeld.

GEEN OVERSCHOT

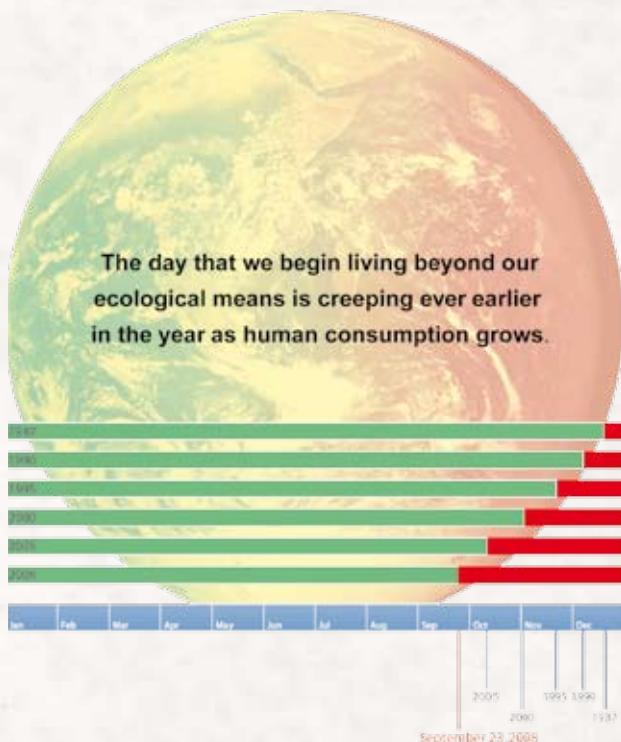

¹ www.voetafdruk.be en www.ecolife.be

De voetafdruk van de hele wereldbevolking overstijgt de draagkracht van onze planeet. Vandaag verbruiken we met zijn allen zo'n 30 % meer dan wat de natuur ons in datzelfde jaar kan bieden². Concreet betekent die ecologische 'overshoot' van 30 % dat de aarde ongeveer een jaar en drie maanden nodig heeft om te voorzien in de hulpbronnen die we in één jaar verbruiken. Het gevolg daarvan is dat de natuurlijke rijkdommen van de planeet worden aangetast. Bomen worden sneller omgehakt dan ze opnieuw kunnen groeien. Vissen worden rapper gevangen dan ze zich kunnen voortplanten. Op die manier kunnen we wel een tijdje het hoofd boven water houden. Maar uiteindelijk leidt het tot de uitputting van de grondstoffen waarvan de hele samenleving afhankelijk is. De "World Overshoot Day" wordt daarom ook wel eens de "Ecological Debt Day" of "Dag van de Ecologische Schuld" genoemd.

DIEPE SCHULDEN

"De mensheid is zijn ecologische kredietkaart aan het opgebruiken," zegt Dr. Mathis Wackernagel, Executive Director van het Global Footprint Network en uitvinder van het concept ecologische voetafdruk. "Vergelijk het met meer geld uitgeven dan er intresten op je bankrekening bijkomen. Na een tijdje begin je aan je kapitaal te knabbelen. Blijf je dat jaar na jaar doen, dan zit je uiteindelijk in diepe schulden. Met de ecologische overconsumptie is dat net hetzelfde." Als je elk jaar meer bomen kapt dan er groeien, verdwijnt het bos. Als je elk jaar meer vissen vangt dan er bijkomen, raken de zeeën langzaam leeg. "Als je meer natuurlijke bronnen gebruikt dan de planeet je kan bieden, bouw je een ecologische schuld op. Je kunt dat een tijdje blijven doen, maar uiteindelijk droogt de bron langzaam maar zeker op," besluit Wackernagel. Een bedrijf dat zich jaar na jaar in de schulden steekt, gaat uiteindelijk failliet. Met de Aarde is het net zo.³

WORLD OVERSHOOT DAY

Elk jaar berekent het 'Global Footprint Network' de ecologische voetafdruk van de hele wereldbevolking.

Die wordt vervolgens vergeleken met de biocapaciteit van de aarde: het vermogen van de planeet om te voorzien in grondstoffen (hout, aardolie, voedsel, water, enz.) en om afvalstoffen te verwerken (huishoudelijk en industrieel afval, CO₂-uitstoot, vervuild water, enz.).

Op die manier kunnen we de exacte datum berekenen waarop we met de hele mensheid meer van de aarde beginnen te verbruiken dan wat zij op een jaar tijd aan hulpbronnen kan voortbrengen. Die dag noemen we de 'World Overshoot Day'. In 2008 begonnen we ecologisch gezien 'boven onze stand te leven' vanaf 23 september.

AFBRAAK

Aangezien onze consumptie jaar na jaar toeneemt, schuift ook de World Overshoot Day jaarlijks wat meer naar voor op de kalender. De eerste Overshoot Day bereikten we in 1987 op 19 december. In 1995 was het al op 21 november, vorig jaar op 6 oktober. En nu zijn we al vanaf 23 september begonnen aan de afbraak van de natuurlijke rijkdommen van onze planeet. World Overshoot Day kun je berekenen door de wereldwijde biocapaciteit te delen door de ecologische voetafdruk en te vermenigvuldigen met 365. Het is dus de dag waarop onze totale ecologische voetafdruk gelijk is aan de biocapaciteit die de aarde in één jaar tijd voortbrengt.

Wanneer we de formule toepassen op 2008, blijkt dat we de hele biocapaciteit voor dat jaar opgebruikten in 266 dagen.

De 266ste dag van het jaar is 23 september.

Wanneer we voortdoen zoals we bezig zijn en onze consumptie aan hetzelfde tempo blijft toenemen, zullen we tegen 2050 jaarlijks tweemaal de natuurlijke hulpbronnen verbruiken die de aarde in een jaar tijd kan voortbrengen⁴.

World Overshoot Day zou in dat geval 1 juli zijn.

We leven dan alsof we twee planeten ter beschikking hebben.

DE TERING NAAR DE NERING ZETTEN

Ontbossing, soorten die uitsterven en vooral de klimaatverandering zijn de belangrijkste gevolgen van onze overconsumptie. Op dit moment stoten we meer CO₂ uit dan onze atmosfeer kan verwerken, met een temperatuurstijging op aarde tot gevolg. Het zoveelste teken dat onze ecologische schuld razendsnel stijgt. Als gevolg van onze overconsumptie in het rijke Noorden wordt bovendien meer en meer bioproduktieve grond ingepalmd in het Zuiden.

Om ons ecologisch budget in balans te houden en de tering naar de nering te zetten, moeten we het aanbod aan grondstoffen door de aarde versterken door de natuurlijke ecosystemen beter te beheren.

Ook moeten we de drie belangrijkste oorzaken van de te grote menselijke vraag naar grondstoffen aanpakken: de overconsumptie per persoon, de te lage efficiëntie tijdens het productieproces en de bevolkingsgroei.

Ook scholen kunnen hun steentje bijdragen. Door veel aandacht te besteden aan milieuzorg en wereldburgerschap bijvoorbeeld.

²www.footprintnetwork.org

³www.wwf.be/nl/?mc=news&newsid=611&pageid=news

⁴WWF: Living Planet Report 2006.

Meer weten?

Meer informatie over de **ecologische voetafdruk** kun je o.m. vinden op de volgende websites:

www.voetafdruk.be, www.ecolife.be, www.wwf.be,
www.footprintnetwork.org, www.vakantievoetafdruk.nl,
www.voedselvoetafdruk.nl,
<http://lowimpactman.wordpress.com/>, www.waterfootprint.org

Het boek "Nut en noodzaak van de mondiale voetafdruk"

(J. Juffermans, 2006) kun je downloaden op:

www.janjuffermans.nl/inhoud/inhoud.htm

Over **World Overshoot Day** vind je meer op:

http://www.footprintnetwork.org/gfn_sub_hp?content=overshoot
<http://footprintnetwork.org/press/EcologicalDebtDayMedia-Backgrounder.pdf>

Activiteiten en educatief aanbod

"Word een held en red de aarde - Handboek voor dappere kinderen"

Het handboek en bijhorende doeboek voor kinderen van 10 tot 12 jaar is een initiatief van Jeugd En Vrede, VODO (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling), 11.11.11 en uitgeverij Bakermat.

De aarde is jouw planeet. Je mag er dus volop van genieten. Maar wel zonder de natuur in gevaar te brengen of andere mensen problemen te bezorgen. Vervuiling, honger, oorlog en andere ellende beginnen namelijk met mensen die denken dat

de aarde helemaal van hen alleen is en nooit opgebruikt geraakt. Die mensen staan nooit eens stil bij de gevolgen van hun gulzigheid. Dit boek gaat over die vreselijke gevolgen, maar vooral ook over de oplossing.

Die heet duurzame ontwikkeling: mens-, milieu- en diervriendelijk leven zonder zelf iets tekort te komen.

Dat je nog te jong bent om recht te trekken wat scheef zit?

Onzin! We hebben geen tijd om te wachten op al die volwassenaan die het veel te druk hebben en druk doen.

Het is tijd voor actie. In het doeboekje kun je berekenen wat je ecologische voetafdruk is, vind je tips over gezond en milieuvriendelijk eten, energie besparen, enz.

Bestellen: www.11.be/winkel, € 13,40

Lespakket "Grote voeten, kleine voeten"

Het PIME (Provinciaal Instituut voor Milieueducatie) ontwikkelde de handleiding. Ze bevat een methodiek om met leerlingen van de derde graad basisonderwijs te werken aan duurzame ontwikkeling.

Leerlingen ontdekken hoe ze zuiniger kunnen omgaan met afval, energie en water. Ze berekenen zelf hun ecologische voetafdruk. In kleine groepjes gaan ze hun levensstijl vergelijken met die van kinderen in Senegal, India, Peru en Marokko. Je vindt in het pakket suggesties om je ecologische voetafdruk te verkleinen en ook werkbladen en lessuggesties.

Bestellen: 015 31 95 11 of info@pime.provant.be, €4,00

Lespakket "De mondiale voetafdruk"

Een lespakket voor leerlingen van 11 tot 14 jaar.

De ecologische voetafdruk wordt uitgewerkt aan de hand van energie en water, voeding, wonen, verkeer en vervoer, kleding, hygiëne en verzorging, educatie, ontspanning en afval.

De Kleine Aarde wil op die manier de leerlingen aansporen tot milieubewust handelen en meer inzicht geven in milieukwesties. Het pakket bestaat uit een lerarenhandleiding, leerlingmateriaal met kopieerbare werkbladen en een katern met de uitwerking van de opdrachten, bronnen en achtergrondinformatie en een evaluatieformulier.

Het pakket verwijst naar een website

(www.voetenbank.nl) waar je de voetafdruk aan de hand van een gratis computerprogramma nauwkeurig kunt berekenen.

Bestellen: De Kleine Aarde, 0031 411-684921, Postbus 151, 5280 AD Boxtel of info@dekleineaarde.nl, €15,90

Verteltheater

"De wereldreiziger - Kleine voeten, Grote voeten"

"De wereldreiziger - Kleine voeten, Grote voeten" is vormings-theater van Kadapalabra. Het laat leerlingen van de derde graad basisonderwijs en de eerste graad secundair onderwijs kennismaken met de ecologische voetafdruk in wereldperspectief.

De voorstelling duurt 1 lesuur en kan worden aangevuld met een klassikaal begeleid lesprogramma van 1 lesuur.

De voorbereiding en verwerking worden aan de leerkracht overgelaten op basis van een lesbrieff.

www.kadapalabra.be

Vormingstheater

“Op grote voet, maar in nauwe schoenen.”

Het programma introduceert op een speelse manier het begrip ‘ecologische voetafdruk’. De voorstelling, doorweven met eigen reiservaringen in Afrika, wil duidelijk maken dat onze voetafdruk niet ongestraft groter en groter wordt. En dat je met kleine momenten van oplettendheid je voetafdruk kunt verkleinen. De aarde heeft immers voldoende voor wat ieder nodig heeft, maar niet voor ieders hebzucht.

Het vormingstheater is een initiatief van “Wannes’ Verteltheater” en richt zich tot leerlingen van de derde graad basisonderwijs en de eerste graad secundair onderwijs.

<http://qube.be/wannes/> en wannesverteltheater@fulladsl.be

Campagne “Voetzoekers” (zie ook Mosterd nr. 12, p. 52)

De campagne “Voetzoekers” van WWF en Ecolife – met de steun van de Vlaamse overheid – roept leerkrachten uit de 2de en 3de graad van het secundair onderwijs op om samen met hun leerlingen de ecologische voetafdruk van de klas te berekenen en te verkleinen. Deelnemende klassen kunnen een eigen project indienen. De meest interessante en originele projecten krijgen een subsidie van maximum 2.500 euro.

Voor meer informatie en om in te schrijven, kun je terecht op www.wwf.be/voetzoekers. Projecten inzenden voor het projectfonds kan vanaf de start van de campagne tot 31 maart 2009.

Tentoonstelling “Amai mijn voeten!”

Hebben onze consumptie en de daaruitvolgende milieuproblemen iets te maken met de ongelijke verdeling tussen Noord en Zuid? Zet je klas, vereniging of gemeente aan om hierover na te denken!

“Amai mijn voeten!” is een initiatief van VODO (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling) in opdracht van de Provincies

West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg en met de steun van de Vlaamse overheid. In vijf modules (vuur, water, aarde, lucht, bewustwording) worden bezoekers vanaf 14 jaar zich bewust van hun ecologische voetafdruk en de Noord-Zuiddimensie ervan. Met behulp van een werkkaart kun je zelf je voetafdruk meten.

Elke deelnemende provincie heeft een tentoonstelling ter beschikking, die ze aan gemeenten, scholen of verenigingen van die provincie uitleent.

Spel “AARDige Voeten”

“AARDige Voeten” is een spel voor 16 tot 28 spelers vanaf 16 jaar. Je kunt het enkel aanvragen met begeleiding. Het laat deelnemers kennismaken met de ecologische voetafdruk en maakt hen bewust van de gevolgen van onze levenshouding op de aarde. Spelenderwijs vinden we ook mogelijkheden om onze eigen voetafdruk te verkleinen.

Het Centrum Informatieve Spelen ontwikkelde het spel in opdracht van PIME (Provinciaal Instituut voor Milieueducatie) en in samenwerking met WIO (Wereldcentrum Internationale Opvoeding).

www.spelinfo.be

Theatervoorstelling “Volle Pot”

(zie ook Mosterd nr. 12 p. 8, interview met Mong Rosseel)

“Volle Pot” is ontstaan door samenwerking tussen De Vieze Gasten en MOS. Secundaire scholen kunnen de voorstelling boeken (www.deviezegasten.org > Programma > Reisvoorstellingen DVG) om eens op een andere, creatieve en laagdrempelige manier met hun leerlingen na te denken over onze ecologische voetafdruk. ‘Volle Pot’ is niet alleen aangenaam om naar te kijken maar biedt ook heel wat stof tot nadenken. Om er later in de klas wat dieper op in te gaan, ontwikkelde MOS een lespakket bij de voorstelling. Ze bestaat uit een handleiding voor de leerkrachten en een bundel voor de leerlingen die je kunt downloaden op www.milieuzorgopschool.be.

